

„Pochwalone niech będą ptaki
i słońce, ...” i wszystkie zwierzęta.

Konstanty I. Gałczyński

Temat: Poznajemy zwierzęta Wigierskiego Parku Narodowego

Cele:

- zapoznanie uczniów z cechami zwierząt zgromadzonych w sali ekspozycyjnej Wigierskiego Parku Narodowego,
- doskonalenie umiejętności korzystania z atlasów i przewodników do oznaczania roślin i zwierząt.

Etap edukacyjny: szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalne.

Metody: obserwacja, pogadanka, wykład, pokaz.

Forma pracy: indywidualna i grupowa.

Miejsce i czas realizacji zajęć: sala ekspozycyjna Wigierskiego Parku Narodowego, 2-3 godziny.

Środki dydaktyczne: okazy - eksponaty, atlasy i przewodniki do oznaczania zwierząt i roślin, loteryjka, prezentacja multimedialna – *Walory przyrodnicze Wigierskiego Parku Narodowego*, kredki, arkusze szarego papieru.

Przebieg zajęć:

1. Krótki wykład na temat historii powołania Wigierskiego Parku Narodowego, prezentacja multimedialna o walorach przyrodniczych WPN.
2. Indywidualne zwiedzanie sali ekspozycyjnej (karta pracy nr 1).
3. Pogadanka o zwierzętach zgromadzonych w sali ekspozycyjnej. Przykładowe pytania dotyczące obserwowanych okazów:
  - Czy wolno dotykać zebrane okazy? Wyjaśnij swoją odpowiedź.
  - Jakie grupy okazów zwierząt zgromadzone są w sali?
  - Których zwierząt na sali jest najwięcej - ssaków, ptaków, ryb czy innych eksponatów?
  - Czy występują żywe okazy?
  - Czy jest brak jakiegoś okazu, o którym chciałbyś/abyś się więcej dowiedzieć, np. o jego życiu, zwyczajach?
  - Ile i jakie gatunki ryb zaobserwowaliście?
  - Ile gatunków ryb żyje w jeziorach WPN?
  - Jakie gatunki ptaków drapieżnych zgromadzono na sali?
  - Czym charakteryzują się ptaki drapieżne?
  - Co przedstawiają gliniane makiety? itp.
4. Rozdanie kart pracy uczniom i samodzielne uzupełnianie. Wyłożenie na stoliku atlasów i przewodników do oznaczania zwierząt i roślin pomocnych przy uzupełnianiu kart pracy.
5. Podział klasy na 4 grupy. Po wypełnieniu karty pracy nr 2, grupy sprawdzają sobie wzajemne poprawność uzupełnieniowych kart.
6. Wykonanie portretu wybranego okazu – praca w grupie.
7. Podsumowanie – loteryjka. Uczniowie stają w kole i każdy losuje karteczkę z opisem zwierzęcia. Po zapoznaniu się z treścią karteczki, informują prowadzącego, podając nazwę zwierzęcia. Jeżeli odpowiedź będzie nieprawidłowa, prowadzący prosi innego ucznia o pomoc, jeśli odpowie on poprawnie za pierwszym razem, otrzymuje pamiątkową pieczętkę Wigierskiego Parku Narodowego na karcie wstępu do Parku lub w zeszycie przedmiotowym.
8. Praca domowa

Kim był Alfred Lityński?

Literatura:

Dzięciołowski R., *Bóbr*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 1996.

Engelhardt W., *Przewodnik Flora i Fauna wód śródlądowych*, MULTICO, Warszawa 1998.

Hofmann H., *Ssaki. Encyklopedia kieszonkowa*, MUZA SA, Warszawa 1994.

Hudec K., *Przewodnik Ptaki*, MULTICO, Warszawa 1996.

Praca zbiorowa pod red. Brylińskiej M., *Ryby słodkowodne Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.

Zahradnik J., *Przewodnik Owady*, MULTICO, Warszawa 2000.

Wiesława Malinowska

Karta pracy nr 1

Znajdź zwierzęta na sali ekspozycyjnej, które

- mają

pazury
.....
.....
.....
.....

włosy
czuciowe
.....
.....
.....
.....

kły
.....
.....
.....
.....

palce
spięte
błoną
pławną
.....
.....
.....

- w swoim środowisku

skaczą
.....
.....
.....
.....

latają
.....
.....
.....
.....

biegają
.....
.....
.....
.....

budują
tamy
.....
.....
.....

pływają
.....
.....
.....
.....

wspinają
się po
drzewach
.....
.....
.....

- są

wyłącznie
roślinożerne
.....
.....
.....
.....

najmniejsze
.....
.....
.....

mięsożerne
.....
.....
.....
.....

największe
.....
.....
.....
.....

- żyją

samotnie
.....
.....
.....
.....

stadnie,
w
grupie
.....
.....
.....

na
łądzie i
w
wodzie
.....
.....

w parach
.....
.....
.....

1. Wypisz cechy przystosowawcze ryb do życia w wodzie. Podaj przynajmniej 4 cechy.

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

2. Czym żywią się ryby? Zaznacz w kolumnie ryby drapieżne.

- Sieja .....
- Sielawa .....
- Lin .....
- Szczupak .....
- Okoń .....
- Węgorz .....
- Sum .....
- Karaś .....
- Ciernik .....
- Płoc .....

3. Wymień przystosowania bobra do życia w dwóch środowiskach:

do środowiska lądowego	wodnego

Jestem największym ..... Europy.
 Moja dieta składa się z .....
 i kory większości gatunków drzewiastych. Najlepiej
 lubię korę ..... i .....
 Chętnie zjadam .....
 .....
 mniej chętnie - .....

Gryzoniem; roślin zielnych, liści, gałęzi; osiki i wierzby; jesiony, ,
 brzozy, dęby, leszczyny, topole i czeremchę; olszę.

4. Jakie gatunki sów występują na terenie WPN?

.....

Co to jest szlara?

- a) pióra ułożone charakterystycznie na grzbiecie,
- b) otaczający oczy sów promienisty wieniec piór krótszych i sztywniejszych od upierzenia reszty głowy,
- c) rzadki gatunek sowy.

Największa sowa w Polsce to .....
 Wielkim atutem sów jest bardzo dobry ..... i .....
 Które sowy mają na głowie pióra ustawione w kształcie „uszu”?

.....
 .....

5. Wykreśl z krzyżówki wszystkie poniżej wypisane ptaki drapieżne, a pozostałe litery czytane w poziomie utworzą hasło, które zapamiętaj i zapisz w swoim zeszytcie przedmiotowym.

K	B	Ł	O	T	N	I	A	K	S	T	A	W	O	W	Y	K	S
R	E	Ż	O	D	A	G		A	O		R	Y	B	O	Ł	Ó	W
O	K	P	Z	A	K	N	U	N	W	B	J	M	I	Y	N	B	I
G	E	E	U	Z	W	I	Y	I	A	K	U	Ł	E	A	Ł	C	A
U	Ł	P	R	S	Z	Y	L	A	B	R	O	Z	L	E	Ó	Z	K
L	E	W	I	G	T	I	E	R	Ł	R	S	K	I	I	K	Y	Ż
E	Z	E	G	O	P	U	P	A	O	R	L	I	K	R	O	K	D
C	R	K	U	N	E	A	Ł	R	T	B	A	Z	R	T	S	A	J
W	Ó	Ł	O	Z	S	Y	M	K	N	O	D	O	W	E	G	O	Ó
T	R	Z	M	I	E	L	O	J	A	D	Z	C	A	H	C	U	P

puchacz, sowa błotna, kobczyk, orlik, pustułka, rybołów, trzmiełojad, kania, myszołów, krogulec, bielik, kobuz, błotniak stawowy, jastrząb, gadożer, sokół, pójdzka, orzełek, sęp

Hasło:
 „Szczujmy niezwykłą przyrodę Wigierskiego Parku Narodowego”

Loteryjka **Jakie zwierzę przedstawia się następująco:**

1. Jestem drapieżnikiem. Spotkać możesz mnie w lesie, w zabudowaniach gospodarskich, drewnianych domach, zadrzewionych polach, zakrzaczonych brzegach jezior i rzek. Z pasją tępię myszy, norniki i szczury. Nie gardzę ptakami, jajami, żabami, jaszczurkami i ślimakami. Czasem jem niewielkie ilości owoców. Zakradam się czasem do kurników. Moją bronią jest cuchnąca wydzielina, której używam w niebezpieczeństwie i do oznaczenia rewiru.

✂ .....

2. Jestem wyłącznie roślinożercą. Mam brązowe futro, które w wodzie nie namaka. Moje palce kończyn przednich mają pazury, a tylne spięte są błoną pławną. Żyję w wodzie i na lądzie. Mam ogon pokryty zrogowaciałym naskórkiem, przypominającą łuskę rybią. Mam duże siekacze koloru pomarańczowego.

✂ .....

3. Przebywam na lądzie i w wodzie. Moje futro jest brązowe. Przy pysku mam długie wasy. Mam krótkie nogi. Palce tylnych kończyn spięte są błoną pławną. Ogon wydłużony i lekko spłaszczony. Żywię się głównie rybami, ale chętnie zjadam raki, mięczaki, owady wodne, żaby, ptaki i ich jaja.

✂ .....

4. Mam upierzenie popielatoszare, a głowę i szyję białą. Nogi moje są długie i żółte, mam długi, mocny dziób. Gniazdo buduję na drzewie. Lubię żyć w kolonii. Spotkać mnie możesz nad wodą, gdzie łowię ryby. Lubię również drobne ssaki, gady, płazy, nie gardzę skrzekiem i owadami.

✂ .....

5. Jestem największym ptakiem drapieżnym. Gniazdo buduję w koronie starych drzew. Poluję nad zbiornikami wodnymi. Łowię ryby, lubię też ptaki i ssaki, nie gardzę padliną zwłaszcza zimą.

✂ .....

6. Najłatwiej mnie rozpoznać po puszystym ogonie i pędzelkach na uszach. Futro moje jest rude o różnych odcieniach. Kończyny tylne dłuższe od przednich. Jestem bardzo zręczna i aktywna w dzień. Skaczę i wspinam się po drzewach. Uwielbiam robić zapasy.

✂ .....

7. Mam futro latem brązowe lub szarobrązowe, a zimą całkowicie białe. Uszy moje nazywane są słuchami. Stopy są owłosione. Przednie kończyny krótsze od tylnych. Poruszam się, skacząc. Spotkać mnie możesz w lesie, nie lubię otwartych przestrzeni. Jestem roślinożercą.

✂ .....

8. Futro mam ciemnobrązowe. Uszy są okrągłe i krótkie. Broda jest biała. Żyję nad wodami płynącymi. Jestem mięsożerna. Przybyłam aż z Kanady.

✂ .....

9. Ciało moje pokryte jest futrem kasztanowo-brązowym. Mam dość duże uszy i długi puszysty ogon. Cechą charakterystyczną jest żółtopomarańczowa plama na piersi. Moja kuzynka – kamionka, ma również taką plamę tylko koloru białego i rozchodzącą się na kończyny przednie. Moim przysmakiem są wiewiórki, ale chętnie poluję na myszy, ptaki, owady, a na „deser” jadam owoce leśne. Jestem samotnikiem. W swoim żywiole jestem o zmierzchu. Poruszam się sprytnie po drzewach i żadnej wiewiórce nie popuszczę. Nazywają mnie tumakiem.

✂ .....

10. Budowę mam podobną do tumaka. Cechą odróżniającą jest biała lamówka na końcach uszu i biała plama na podgardlu. Lubię bliskość osiedli ludzkich. Żyję na obrzeżach lasów, w parkach, stodołach, kamieniołomach i ruinach. Jestem aktywna nocą. Poluję na myszy, szczury, króliki, kury, ale jadam również owoce.

✂ .....

11. Podobny jestem do psa. Mam futro o różnych odcieniach koloru rudego. Jestem samotnikiem. Poluję o zmierzchu i nocą na małe ssaki, ptaki, owady. Żywię się też padliną i jagodami. Jestem bardzo zręczny, stąd mówią, że jestem chytry. Swój rewir łowiecki zaznaczam substancją zapachową gruczołów odbytowych i leżących między opuszkami palców, a także moczem.

✂ .....

12. Mam grube futro, koloru szarocznego. Na pysku czarna maska i z boku duże futrzane bokobrody. Podobny jestem do szopa. Pochodzę z północnowschodniej Azji. Spotkać mnie możesz w lesie liściastym i mieszanym w pobliżu wód. Dobrze pływam. Mieszkam w norach. Jestem samotnikiem. W dzień przeważnie śpię, nocą jestem aktywny. Jestem wszystkożerny.

✂ .....

13. W języku łowieckim należę do czarnej zwierzyny. Żyję w grupach zwanych watahami, złożonych z samic (loch) i młodych (warchlaków). Samce czyli odyńce żyją samotnie. Lubię kąpać się w błocie. Jem wszystko, co spotkam w lesie. Są to ziemiopłody, żołędzie, zioła, robaki, jaja ptaków, gryzonie, nawet padlina.

✂ .....

14. Moje futro na grzbiecie jest brązowe, a brzuch biały, zygzakowato połączony z ubarwieniem brązowym. Mam wydłużone, smukłe ciało. Należę do najmniejszych drapieżników Europy. Jestem samotnikiem. Aktywna jestem całą dobę. Wspecjalizowałam się w łowieniu myszy, które są głównym moim pożywieniem. Zasiadlam gniazdo po moich ofiarach lub sama buduję, wyścielając sianem i mchem.

✂ .....

15. Mój grzbiet jest srebrzystoszary, a brzuch i nogi czarne. Mam czarnobiałe pasy na ryjku i głowie. Palce przednich nóg są zakończone pazurami. Żyję w zaroślach, lasach liściastych i mieszanym. Jestem wszystkożerny, jem małe ssaki, żaby, owoce, bulwy roślin, a nawet padlinę. Kopię nory, w których mieszkam i chodzę najczęściej tymi samymi ścieżkami. Zimą przesypiam.

✂ .....

16. Moje upierzenie jest czarno-białe. Mam długi czerwony dziób i czerwone nogi. Co roku odbywam długie wędrówki. Zimuję najczęściej w Afryce. Buduję gniazdo z patyków, zwykle na dachach domów i słupach. Pokarmem moim są owady, gryzonie, dżdżownice i płazy.

✂ .....

17. Mam czarne upierzenie, spód ciała jest biały. Moje nogi i dziób są długie i czerwone. Buduję gniazdo na starych drzewach z grubych gałęzi, niedaleko od zbiornika wodnego. Zimą spędzam w Afryce, dlatego we wrześniu opuszczam Polskę, a w kwietniu przylatuję. Żywię się głównie owadami wodnymi, rybami, płazami.

✂ .....

18. Ciało moje pokryte jest białymi piórami, dziób jest żółtopomarańczowy, a nogi czarne, których palce spięte są błoną pławną. Mam długą szyję, wygiętą esowato. Spotkać mnie możesz nad wodami stojącymi i płynącymi, a zwłaszcza lubię przebywać w pobliżu ludzi, którzy mnie dokarmiają. Rzadko wydaję głos, zgodnie z nadaną mi nazwą, częściej syczę. Moim pokarmem są rośliny wodne, a kiedy wychodzę na brzeg – lądowe.

✂ .....

19. Jestem najliczniejszą i największą kaczką pływającą. W szacie godowej mam głowę pokrytą zielonymi piórami i białą obrozę na szyi. Szyja i pierś jest koloru brązowego, boki ciała i brzuch jest szary, czarne pióra na ogonie. Moja partnerka ma pióra brunatne z delikatnymi ciemnymi kropkami, kreskami. Palce nóg spięte są błoną pławną. Gniazdo buduje moja partnerka na ziemi w pobliżu wody i sama wychowuje pisklęta. Naszym pokarmem są nasiona, rośliny wodne i lądowe, owady, drobne skorupiaki. Chętnie korzystamy z dokarmiania nas chlebem.

✂ .....

20. Jestem ptakiem wielkości gęsi. Żyję w koloniach nad zbiornikami bogatymi w ryby. Mam czarne upierzenie, a z tyłu głowy niewielki czub z piór. Rozpoznasz mnie po długiej szyi, dużych płetwach między palcami nóg, haczykowatym dziobie i solidnym ogonie. Lubię nurkować w poszukiwaniu pokarmu, którym są głównie ryby. Moje pióra nie są wodoodporne w przeciwieństwie do innych ptaków wodnych, tzn. namakają podczas pływania i nurkowania, dlatego muszę je suszyć po wyjściu z wody. Gniazda buduję na drzewach. Prześladowają mnie rybacy na stawach rybnych, bo zjadam im za dużo ryb.

✂ .....

Odpowiedzi:

1(tchórz); 2(bóbr); 3(wydra); 4(czapla); 5(bielik); 6(wiewiórka); 7(zając bielak); 8(norka amerykańska lub kanadyjska); 9(kuna leśna); 10(kuna domowa); 11(lis); 12(jenot); 13(dzik); 14(łasica - łaska); 15(borsuk - jaźwiec); 16(bocian biały); 17(bocian czarny); 18(łabędź niemy); 19(kaczka krzyżówka); 20(kormoran)